

Аница Глођовић

СТАТИВНОСТ И ГЛАГОЛСКИ ВИД У ЕНГЛЕСКОМ СА ОСВРТОМ НА СРПСКИ ЈЕЗИК

У раду се на примерима из савременог романа испитује начин на који се својство стативности глагола у енглеском и српском језику остварује у контексту видског избора. Најпре је учињен покушај да се кроз анализу појединачних поткатогија стативних глагола у енглеском језику утврди њихова заступљеност и специфичност, а затим и компатибилност са формама глаголског вида укључујући и селекцијске рестрикције које семантичко обележје стативност намеће видском избору. Контрастивна анализа имала је за циљ да утврди тип глаголске ситуације и видски избор српских преводних еквивалената те процени да ли постоји семантичко-синтаксичка особеност поткатогија енглеских стативних глагола која може дати допринос енглеско-српској транслатологији.

Кључне речи: енглески језик, српски језик, стативност, глаголски вид, контрастивна анализа.

This paper examines the incorporation of the stativity feature by verbal aspect in English and Serbian observed in the contemporary novel. Firstly, the frequency and distinctiveness of each English stative verb subcategory were analyzed; then their compatibility with aspectual forms was studied including the selectional restrictions that stativity imposes on verbal aspectual choice. Contrastive analysis focused on establishing the *Aktionsart* and aspect of Serbian translation equivalents in order to estimate the semantico-syntactic property potential of English stative verb subcategories which can contribute to English-Serbian translatology.

Keywords: English, Serbian, stativity, verbal aspect, contrastive analysis.

1. Увод. Већ дуго времена постоји потреба за јасним одређењем статуса категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације у проучавању глаголских система, као и њиховог места и начина изражавања у опису и анализи појединих језика. Од младограматичара у 19. веку, па готово кроз цео 20. век, категорија глаголског вида мењала је свој статус у науци о језику нарочито зато што се повезивала са различитим начинима остваривања у различитим језицима. Тек када се приступило типолошким проучавањима већег броја сродних и мање сродних језика (COMRIE 1976; DANL 1987), дошло се до закључка да заједнички елементи ипак постоје те да се може издвојити концепт који се у различитим језицима реализује на различите начине. Кад су у питању контрастивна истраживања српског са другим језицима у подручју глаголског вида, неретко наилазимо на „бројна појмовна и терминолошка преклапања или размимоилажења која проистичу из различитог поимања термина аспект и различитих теоријско-методолошких приступа” (СПАСОЈЕВИЋ 2017: 229). Сама терминолошка неконзистентност указује на историју различитих приступа, али и на бројност сегментних интерпретација и реинтерпретација овог лингвистичког обележја. За потребе овог истраживања, глаголски вид је схваћен као могућност представљања и посматрања

ситуације као целине или структуре, што је најопштија видска опозиција (традиционално перфективност / имперфективност). С друге стране, тип глаголске ситуације (чије је стивност обележје) представља лексичку категорију која се односи на начин реализације глаголске ситуације (традиционални термин *Aktionsart*). Стивност је једно од три дистинктивна обележја чијим се комбиновањем одређује тип глаголске ситуације, а најпре је дефинисана у оквиру типолошке Вендлерове (VENDLER 1967) класификације, која је већ примењивана на српски језик. Дакле, интерпретација глаголског вида и типа глаголске ситуације у раду биће заснована на примени дефиниције глаголског вида која се среће у типолошкој и сербословенској литератури, а која омогућава формирање базе заједничких особина ове две категорије у енглеском и српском језику како би оне биле валидно упоредиве.

Полазећи од енглеског језика, рад најпре анализира стивне глаголе у личним глаголским облицима у прогресивном и непрогресивном виду. Након статистичке обраде података о заступљености поткатегорија стивних глагола у оба вида, свака од њих је анализирана са циљем утврђивања евентуалних особености и напослетку аргумената за избор видске форме (нарочито прогресивног вида). Затим су проучени тип глаголске ситуације и глаголски вид српских преводних еквивалената са намером да се процени колико је дистинктивно обележје стивности енглеског глагола „(не)отпорно”, тј. како је манифестовано у српском језику. Овом контрастивном анализом покушали смо да потражимо одговор на питање: да ли постоји семантичко-синтаксичка правилност или особеност сваке од поткатегорија енглеских стивних глагола (нарочито у односу на глаголски вид) која се може применити приликом превођења са енглеског на српски језик?

С обзиром на то да је циљ овог рада испитивање међуодноса типа глаголске ситуације и глаголског вида у енглеском и српском језику, неопходно је најпре дефинисати оба концепта те се онда позабавити манифестацијом обележја стивност у конкретним видским облицима у корпусу.

2. О ГЛАГОЛСКОМ ВИДУ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ. Приступ глаголском виду у овом раду заснован је на дефиницији глаголског вида коју наводи Комри, а која глаголски вид интерпретира као начин посматрања унутрашње временске структуре неке ситуације (Сомрије 1976: 3). У питању су два начина посматрања: сагледавање ситуације као целине (без наглашавања унутрашњих сегмената ситуације) и сагледавање ситуације као структуре (уз наглашавање сегмената ситуације) (Сомрије 1976: 4). Граматике енглеског језика редовно помињу две видске опозиције: прогресивни / непрогресивни и перфекатски / неперфекатски облик. Као што пише Комри, те две опозиције представљају две врсте глаголског вида које се могу комбиновати, при чему прва означава целину / структуру (која ће бити примењена у овом раду), а друга повезивање ситуације с одређеним тренутком или другом ситуацијом (Сомрије 1976). На схватање глаголског вида као опозиције целина / структура наилазимо још код Грубора, који сматра да је задатак перфективности да значи да је једна количина радње „извршена сва од почетка до краја, као једна целина, без обзира на развитак” (Грубор 1953: 136). Сродно тумачење срећемо и код Риђановића, који као основно значење глаголског вида види

дељивост (нетотивност) / недељивост (тотивност) временске димензије глаголске ситуације (RIBANOVIĆ 1976: 83). До сличних закључака дошао је и Новаков, сматрајући да је дихотомија имперфективност / перфективност прототипски заснована на обележјима названим структура (дељивост) / целина (недељивост) (NOVAKOV 2005).

3. О ТИПУ ГЛАГОЛСКЕ СИТУАЦИЈЕ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ. Тип глаголске ситуације, лексички аспект или *Aktionart* („познат је и под називима ‘инхерентни глаголски вид’, ‘објективни вид’, ‘ситуациони глаголски вид’ или ‘онтолошки глаголски вид’” (CARPELLE 2005: 344); у новијој српској литератури препоручен је термин „акционалност” (СПАСОЈЕВИЋ 2017: 237)) представља лексичку категорију која се односи на начин реализације глаголске ситуације, на природу те ситуације, и представља њене објективне карактеристике. Од многих лексичких класификација глагола, у литератури се најчешће помиње Вендлерова класификација (VENDLER 1967), на основу које се типови глаголске ситуације дефинишу помоћу општих дистинктивних обележја ([+/-стативност], [+/-трајање] и [+/-циљ]), а комбинације дистинктивних обележја одређују тип глаголске ситуације. Сваки тип глаголске ситуације (активност, стање, остварење, достигнуће)¹ одликује се тачно одређеном комбинацијом три микрообележја са одговарајућим предзнаком +/- и истовремено индикује одговарајуће синтаксичко-семантичко понашање глаголских лексема.

3.1. СТАТИВНИ ГЛАГОЛИ: ОСОБИНЕ И ПОДЕЛА. За концепт *стативни глагол* не постоји јединствена терминологија у лингвистичкој литератури. Најчешће се појављује термин *stative verb* на пример код Кверка и других (QUIRK et al. 1985), Роија (ROEY 1982) и Гивона (GIVÓN 1993). Спасов (SPASOV 1972) и Палмер (PALMER 1974) овај тип глагола зову непрогресивним глаголима (*non-progressive verbs*). Јоос (JOOS 1964) користи израз *status verbs*. Често се среће и термин стање (*states*). Међутим, чини се да у духу претходног дефинисања лексичког аспекта, стање треба дефинисати као тип глаголске ситуације који, између осталих, поседује својство [+стативност]. Дистинктивно обележје [+стативност] односи се на одсуство развоја или процеса у глаголској ситуацији; стативност не подразумева сегменте какви постоје у динамичном процесу и који доводе до промене у ситуацији па се ситуација своди на постојање одређене особине у времену. Присуство, односно предзнак (+/-) обележја утврђује се на основу тестова који су користили Вендлер (VENDLER 1967) и други аутори.

Што се тиче класификације стативних глагола, поделе се разликују од аутора до аутора. Палмер дели стативне глаголе на две категорије: (1) привативни глаголи (*private verbs* – односе се на стања или активности којих је говорник свестан, обухватајући менталне активности (*to believe, to think*) и осећања (*to dislike, to loath*) и (2) глаголи стања (*verbs of state* – односе се на стање и положај (*to contain, to depend*)) (PALMER 1974: 71–73). Даути (DOWTY 1979) је предложио поделу стативних глагола на интервална и тренутна стања

¹ Activity, state, accomplishment, achievement (VENDLER 1967).

(*interval states and momentary states*). Интервална стања (*sit, stand*) могу се јавити у прогресивном виду, док су тренутна стања (*be asleep, love, know*) некомпатибилна са прогресивним видом. Кверк и други (QUIRK et al. 1985: 94–96) стативне глаголе деле на (1) глаголе инертне перцепције и когниције (*adore, believe, hear, recognize*) и (2) односне (релационе) глаголе (*belong, contain, fit, own*). Хадлстон и Пулам (HUDDLESTON – PULLUM 2002: 169–170) ове глаголе деле на глаголе перцепције и осећаја (*verbs of perception and sensation*), глаголе повређивања (*verbs of hurting*), глаголе положаја (*stance verbs*) и глаголе когниције, емоције и става (*verbs of cognition, emotion and attitude*).

Као оквир за ово истраживање послужио је континуум бинарности стативно – динамично аутора Гринбаума и Кверка (GREENBAUM – QUIRK 1990: 55–56), представљен у Табели 1. Ова класификација, заснована на скали од стативног (категорија А на врху табеле) до динамичног (категорија Г на дну континуума), показала се као одговарајућа за наше истраживање нарочито зато што су категорије глагола рангиране интуитивно, и то по редоследу опадајућег отпора према прогресивном виду, што ће се у наставку статистички и потврдити.

<p>А. СТАТИВНИ ГЛАГОЛИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стања са значењем <i>being</i> и <i>having</i>: <i>be, contain, depend, have, resemble</i> • Когнитивна стања: <i>believe, know, realize, think, understand</i> • Стања емоција и става: <i>disagree, dislike, like, want, wish</i> • Стања перцепције: <i>feel, hear, see, smell, taste</i> • Стања телесних осећаја: <i>ache, feel sick, hurt, itch, tickle</i>
<p>Б. ГЛАГОЛИ ПОЛОЖАЈА: <i>lie, live, sit, stand</i></p>
<p>В. ДИНАМИЧНИ ТРАЈНИ ГЛАГОЛИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Радње које изводе неживе силе: (wind) <i>blow</i>, (engine) <i>run</i> • Радње које изводе живи субјекти: <i>dance, eat, play, sing, work</i> • Процеси: <i>change, deteriorate, grow, ripen, widen</i> • Остварења: <i>finish</i> (the book), <i>knit</i> (a sweater), <i>read</i> (the paper)
<p>Г. ДИНАМИЧНИ ТРЕНУТНИ ГЛАГОЛИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тренутни догађаји: <i>bang, nod, tap</i> (indicate repetition in the progressive) • Транзициони догађаји: <i>arrive, die, drown, land, leave, stop</i>

Табела 1. Континуум бинарности стативно – динамично (GREENBAUM – QUIRK 1990: 55–56)

3.2. Стативност и глаголски вид. Традиционално, стативни глаголи се описују као некомпатибилни са прогресивним видом зато што означавају пасивно доживљена и неограничена стања. На основу података из 28 језика Дал (DAL 1987: 91) одређује прогресивни облик као „активност у току” (*an on-going activity*) уз напомену да енглески прогресив има и неколико секундарних значења, као на пример, значење привремене навике или привременог стања. Кверк и други као секундарна значења прогресива наводе привременост, емотивну обојеност, ограничено трајање (QUIRK et al. 1985: 93). Бринтон (BRINTON 1988) описује стативне глаголе као трајне и независне од активног агенса те се њихова непроменљива природа и недостатак агенса не слажу са динамичним својствима прогресива. Заговорници овог приступа (између осталих, Комри (COMRIE 1976), Лејкоф (LAKOFF 1970) и Лич (LEECH 1971)) углавном дају списак глагола које сматрају стативним и уз то и неке

очигледне „неправилности”. Комри (COMRIE 1976: 35) сматра да „стативни глаголи немају прогресиван вид јер би то представљало унутрашњу контрадикторност између стативности глагола и суштинске нестативности прогресивног вида”.

4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА. Корпус на којем је спроведено истраживање састоји се 474 примера стативних глагола у личном глаголском облику. У питању су примери ексерпирани из *Првог дела* (102 странице) енглеског романа *Solar* аутора Ијана Макјуана (*Solar*, Ian McEwan) објављеног 2010. године и његовог превода на српски језик. На крају сваког примера у заградни наведен је број који представља страницу у роману на којој се налази поменути пример.

Нумеричка и процентуална заступљеност сваке семантичке класе стативних глагола те глагола положаја (који се сматрају прелазном семантичком категоријом између стативних и динамичних глагола), као и фреквенција њихове употребе у непрогресивном (целина), односно прогресивном виду (структура), представљена је у Табели 2.

А. СТАТИВНИ ГЛАГОЛИ	број примера (%)	целина / структура
значења <i>being</i> и <i>having</i>	93 (19,7%)	93 / 0
когниција	158 (33,3%)	155 / 3
емоција и став	101 (21,3%)	100 / 1
перцепција	65 (13,7%)	62 / 3
телесна осећања	12 (2,5%)	12 / 0
Б. ГЛАГОЛИ ПОЛОЖАЈА	45 (9,5%)	36 / 9
укупно	474 (100%)	458 (96,6%) / 16 (3,4%)

Табела 2. Заступљеност и дистрибуција семантичких поткатегија стативних глагола и глагола положаја у односу на глаголски вид

На основу Табеле 2 закључујемо да је процентуално најзаступљенија категорија глагола когниције (33,3%) те глагола емоције и става (21,3%), а најмалобројнији су глаголи телесних осећања (2,5%). У корпусу су стативни глаголи са значењем *being* и *having* запажени у 19,7% те је забележено 29 различитих лексичких глагола: *appear, belong to, comprise, concern, confine to, contain, cost, diffuse, exist, fit, freeze, have, hold, honour, involve, lack, match, matter, miss, mist (up), own, possess, range, refract, remain, represent, resemble, scent, seem, suit, surround*.²

- (1) He *lacked* the will, the material, he *lacked* the spark. (15)
Негосијајало му је воље, материјала, искра му је негосијајала. (21)

² Припадност глагола свакој од група одређено је према конкретној употреби у корпусу уз примену синтаксичких тестова за одређивање типа глаголске ситуације јер, узевши у обзир полисемичност глагола, јасно је да им се у различитим значењима могу приписати различита својства (на пример, припадност глагола *freeze* овој подрупи заснована је на његовом значењу *мрзнути* из корпусног примера (*Pure ethanol froze at minus one hundred and fourteen degrees, everyone knew that.* (60)), иако се истом глаголу у неким примерима могу приписати и динамичне интерпретације (*to freeze meat, to freeze salaries*).

- (2) Some envelopes contained no drawings, only a letter, sometimes half a page, sometimes ten. (17)

Неки коверти нису *садржали* цртеже, само писма, некад од пола странице, некад и свих десет. (23)

- (3) The century had ended and climate change *remained* a marginal concern. (75)

Век је истекао, а климатске промене и даље су маргинално питање. (73)

Лич (ЛЕБЕЧ 2004: 27) запажа да ови стативни глаголи, осим што у своје значење укључују концепт значења *имајти* или *бијти*, могу бити парафразирани помоћу глагола *have* и *be*: *comprise* = *be made of*, *concern to* = *be about*, *contain* = *have within*, *exist* = *have objective reality or being*, *fit* = *be of the right shape and size for*, *lack* = *be without*, *surround* = *be all round*.

У духу Даутијеве терминологије, ови стативни глаголи представљали би тренутна стања, док би их Кјерија дефинисао као глаголе који изражавају „атемпорална” својства која теже да буду стабилна и да важе за појединце мање-више стално и типично током већег дела постојања, а највероватније читавог његовог постојања (СНЕРСНА 1995: 196–198). Сва ова својства стативних глагола имплицирају њихову усаглашеност са непрогресивним видом те у корпусу није запажен ниједан пример стативних глагола са значењем *имајти* или *бијти* у прогресивном виду.

Забележено је и 25 различитих лексичких стативних глагола са значењем когниције (*acknowledge*, *assume*, *believe*, *confirm*, *convince*, *distrust*, *doubt*, *forget*, *gather*, *guess*, *know*, *mean*, *use*, *propose*, *realise*, *reconsider*, *regard*, *remember*, *remind*, *think*, *suggest*, *suspect*, *underestimate*, *understand*, *wonder*), који су истовремено и најмногобројнији у корпусу (33,3%):

- (4) But he already *knew* the answer and his weariness redoubled. (31)

Али већ је *знао* одговор и осетио се још уморније. (35)

- (5) But the physicist, as he fleetingly *acknowledged*, was an ageing bourgeois in the grip of stereotypical thinking. (43)

Додуше, као што *се* и сам одмах *присећује*, физичар је био средовечни буржуј оптерећен шаблонима. (45)

- (6) The fact is, no one *understands* in detail how plants work, though they pretend they do. (87)

Заправо, нико не *разуме* у потпуности како функционишу биљке, па ни они што се праве да разумеју. (83)

У групи стативних глагола са значењем когниције запажено је три примера у прогресивном виду:

- (7) ... when he was giving a talk, he *was* really *thinking* of her, or of her and Tarpin. (8)

... кад би држао говор, *заправо је мислио* на њу, или на њу и Тарпина. (15)

- (8) ... and no one *was thinking* much about what might happen when the wind did not blow ... (29)

... и никога *није посебно бринуло* шта ће догађати кад нема ветра... (34)

- (9) The painkillers were wearing off, the wine, this same wine, now tasted thin and sharp, the cheerfulness around him *was reminding* him that his marriage was over. (66)

Дејство таблета је слабило, укусу вина, истог вина, сада је био танак и кисео, опште весеље *погсећало* га је на пропаст сопственог брака. (66)

Намеће се утисак да употреба стативних глагола у прогресивном виду подлеже специфичним интерпретацијама, али и да та тумачења обухватају неку темпоралну манифестацију карактера стативних глагола. Гринбаум и Кверк (GREENBAUM – QUIRK 1990: 53–54) нуде два могућа објашњења: (1) стативним глаголима се може приписати динамична интерпретација и (2) стативни глаголи могу да указују на привремено понашање или привременост уопштено. Постојање случајева когнитивних глагола у прогресивном виду Биник (BINNICK 1991: 121) објашњава семантичким критеријумима. У примерима (7), (8) и (9) динамична интерпретација (*event reading*) (SMITH 1983: 498) когнитивних глагола је у служби изражавања привремености описаног понашања (у супротности са, на пример, непрогресивним видом *No one thinks much about what might happen...*, који би указивао на сталну карактерну особину). Стога би се ови глаголски изрази сматрали интервалним стањима. Извесни елементи реченичног састава такође могу утицати на употребу прогресивног вида, односно синтаксичка околност која указује на присуство процеса у глаголској ситуацији јесте та да глаголи *think* (пример (7)), односно *remind* (пример (9)) у прогресивној форми имплицирају симултаност са другом радњом у процесу (*was giving a talk*, односно *were wearing off*).

Стативни глаголи којима се изражава нека емоција или став запажени су у 21,3% примера из корпуса, међу којима је 30 различитих лексичких глагола (*agree, amaze, bother, care, dare, despair, despise, disagree, dislike, embarrass, experience, feel, half-despise, hate, hope, like, long, love, marvel at, need, prefer, rage, respect, revere, sadden, sense, suffer, trouble, want, wish*), као у примерима:

(10) This was what he *disliked* about political people ... (36)

А баш му је то *смешало* код политичних људи ... (39)

(11) He *hated* them in return. (41)

Узвратио је и он мржњом. (43)

(12) During the following week, some commentators *agreed* with her, while others thought it too severe for what the French might have called a crime of passion. (102)

Током следеће недеље, неки коментатори *су се сложили* са њом, док су други казну сматрали престрогом за нешто што би Французи вероватно назвали злочинем из страсти. (96)

Запажен је и један пример стативног глагола емоције и става у прогресивном виду:

(13) Here it was at last, the confrontation he *had been wanting* all these months. (47)

Ето, најзад, и конфронтације коју је *очекивао* свих ових месеци. (49)

Ако упоредимо стативни глагол *want* из примера (13) са истим глаголом у следећем примеру:

(14) How could he continue to love a woman who *wanted* a man like that? (47)

Како и даље волети жену која *жели* таквог човека? (48),

јасно је да је у питању исто лексичко значење. Међутим, адвербијални израз *all these months* указује да глагол на који се односи (*want*) подразумева процес и развој, односно састоји се од динамичних елемената, при чему су сви сегменти истог квалитета и трају извесно време (*месецима*). Дакле, стативни

глагол емоције *want* у датом примеру је променио тип глаголске ситуације, односно попримио је својство [-стативност] те се тумачи као глагол активности који корелира са прогресивним видом, а у дијагностичким тестовима понаша се исто као и стативни глагол.

Глаголи перцепције присутни су у корпусу у 13,7% случајева (7 различитих лексичких глагола: *feel, hear, overhear, see, smell, sound, taste*):

- (15) He *saw* the flat snowy vastness of the fjord turn blue, then black. (62)
Bugeo je како равно снежно пространство фјорда постаје плаво, а затим црно. (62)
- (16) It always *sounded* like a lie. (65)
 Редовно *je* ово *звучало* као лаж. (64)
- (17) Beard *had heard* these predictions before and believed none of them. (75)
 Већ *се* Берд *наслушао* таквих прогноза и ни у једну није веровао. (73)

Три глагола перцепције употребљена су у прогресивном виду:

- (18) He *was hearing* voices after all, and *seeing* elements in the situations – Patrice’s sudden, lambent beauty, for example – which he decided later did not exist. (22)
 У најмању руку, *чуо је* гласове и *видео* елементе тог новог поретка – Патрисину изненадну, озарену лепоту, рецимо – који му касније нису деловали убедљиво. (27)
- (19) Since the late summer of last year, she *had been seeing* Aldous, not Tarpin. (88)
 Још од позног лета прошле године, она *се виђала* са Олдусом, а не с Тарпином. (84)

У енглеском језику директни објекат може утицати на тип глаголске ситуације. Као што се наводи у литератури (BRINTON 1985), осим самог присуства / одсуства објекта, на тип глаголске ситуације утиче и структура именичке фразе у објекту. Неспецификовани објекат у множини иза глагола у прогресивном виду (*voices / elements*) укључује својство итеративности, тј. вишеструко понављање догађаја. Употребом у прогресивном виду глаголи *hear* и *see* у примеру (18) не мењају лексичка својства, већ тип глаголске ситуације (постају активности) који дозвољава употребу у прогресивном виду, што још једном потврђује да у енглеском језику тип глаголске ситуације није коначно одређен на лексичком нивоу, већ је подложен промени на нивоу глаголске фразе и клаузе.

У примеру (19) глагол *see* не поседује обележје [+стативност] као што је то случај у примеру (18), где има значење *ојажати некога / нешто чулом вида*. Пример (19) илуструје глагол активности *see* (*виђати се са неким*). За разлику од претходних примера стативних глагола који су у истом значењу употребљени и у прогресивном и у непрогресивном виду, глагол *see* у значењу *виђати се са неким* поседује то значење само у прогресивном виду. Не само да динамична интерпретација овог глагола перцепције имплицира привременост дате особине, већ и темпорална манифестација карактера овог глагола дата кроз прилошку одредбу *since the late summer of last year* указује на присуство процеса у глаголској ситуацији.

Стативни глаголи којима се изражавају телесна осећања (укупно 5 лексичких глагола: *ache, blush, hurt, pain, sicken*) у најмањем проценту су заступљени у корпусу (2,5%):

- (20) The next one'll hurt. (45)
Следећи има да боли. (47)
- (21) The wind, suddenly a sixty-mile-an-hour gale, cut through his layers, his nostrils hairs stiffened into steel pins, his teeth, all his teeth, *ached*, his face felt peeled raw. (57)
Ветар, који се наједном претворио у олују од сто километара на сат, резао му је кроз слојеве одеће, длачице у носу су му се укрутиле као челичне чиоде, зуби, сви су га зуби *болели*, лице му је било као одрано. (57)
- (22) He generally started on the white, drank the red until he *sickened* and returned to the white ... (74)
Обично је започињао са белим, пио црно док му *се не смучи* па се опет враћао на бело ... (72)

У корпусу није забележен ниједан пример ових глагола у прогресивном виду. Кверк и други (QUIRK et al. 1985: 203), осим већ поменутих, у ову категорију убрајају и глаголе као што су *feel, itch, tickle*. Ако је у питању привремено стање, употреба ових глагола било у непрогресивном било у прогресивном виду прилично је слободна с обзиром на то да нема очигледне разлике у значењу (*He's not feeling well. / He doesn't feel well.*).

У континууму бинарности (Табела 1) наилазимо и на глаголе положаја, а у корпусу их има укупно седам и чине 9,5 % (*kneel, lean, lie, live, sit, stand, stay*):

- (23) He turned off the lights in the room and *lay* on the sofa. (13)
Погасио је светла у соби и *лејао* на софу. (20)
- (24) All day the sun *had stood* barely five degrees above the horizon ... (62)
Целог дана сунце *је висило* на једва пет степени изнад хоризонта ... (62)
- (25) He *sat* in silent wonder. (77)
Cegeo је занемео од чуда. (75)

Очекивана је знатна флексибилност приликом њиховог комбиновања са прогресивним видом, односно како се одмиче ниже у континууму смањује се отпор према прогресивном виду те није случајно што у корпусу на највећи број глагола у прогресивном виду наилазимо баш у овој групи (укупно девет од 45 примера):

- (26) Within minutes, the Chief *was sitting* in front of a rusty Ford Escort ... (34)
У року од неколико минута, Шеф *је сегео* на предњем седишту зарђалог форд-ескорта ... (38)
- (27) He knew from the conversation way back that Mrs Tarpin had left last year with the three children and *was living* with a Welsh quantity surveyor on the Costa Brava ... (40)
Знао је из сад већ давних разговора да се госпођа Тарпин одселила прошле године с троје деце и да *живи* на Коста Брави са неким геометром из Велса ... (43)
- (28) Twenty minutes later they *were standing* in sudden silence ... (69)
Двадесет минута касније *ситајали су* у изненадној тишини ... (68)

Одређивању стативности или динамичности истог глагола доприноси и чињеница да карактеризација дистинктивних обележја (овде [+/-стативност]) не искључује основна когнитивна начела теорије прототипа утемељених на истраживањима из психологије (ROSCN 1975; 1977). Когнитивна лингвистика претпоставља устројство категорија спознајног концептуалног простора на темељу њихове сличности прототипу. Прототип представља

средишње, најрепрезентативније остварење схеме, односно јединицу у односу на коју се нове јединице уводе у схему на основу сличности са њим (TAYLOR 2002: 591). Пошто чланови једне категорије не морају поседовати све атрибуте као прототип, у прототипној семантици се сматра да не постоји тачно одређен скуп нужних и довољних услова за њихову припадност категорији. Што се тиче предзнака +/- испред дистинктивног обележја стативност, ова детерминација не одступа од поменуте когнитивне теорије прототипа. Наиме, карактеризација глаголских ситуација на основу категорије [+/-стативност] није искључива већ је заснована на присуству тог својства у већој (+), односно мањој мери (-). Дакле, чланство у овим категорија одређује се ступњевито, што најбоље илуструју ови глаголи положаја те се у теорији видског избора овде најпре мора „измерити” присуство својства стативности.

У наставку истраживања проучени су глаголски вид (Табела 3) и тип глаголске ситуације (Табела 4) српских преводних еквивалената са намером да се процени како се обележје стативност (у различитим поткатегијама) енглеског глагола манифестује у српском језику. С обзиром на то да је у питању превод књижевног дела, истраживање је обухватило само преводне облике у личном глаголском облику.

А. СТАТИВНИ ГЛАГОЛИ	целина број примера (%)	структура број примера (%)	укупно
значења <i>being</i> и <i>having</i>	49 (66,2%)	25 (33,8%)	74
когниција	69 (50,7%)	67 (49,3%)	136
емоција и став	11 (13,1%)	73 (86,9%)	84
перцепција	48 (75%)	16 (25%)	64
телесна осећања	5 (41,7%)	7 (58,3%)	12
Б. ГЛАГОЛИ ПОЛОЖАЈА	21 (47,7%)	23 (52,3%)	44
укупно	203 (49%)	211 (51%)	414

Табела 3. Српски преводни еквиваленти енглеских стативних глагола: корелација са глаголским видом

За разлику од енглеских стативних глагола који су у прогресивном виду (структура) употребљени само у 3,4% примера из корпуса, око 51% њихових српских преводних еквивалената је запажено у овом виду. У енглеском делу корпусу највећи проценат је забележен међу глаголима положаја, док је у српском делу корпуса тај проценат највећи међу преводним еквивалентима глагола емоције и става (*беснећи*, *волећи*, *тадићи се*, *желећи*, *марићи*, *мучићи*, *надаћи се*, *нервираћи*, *обузимаћи*, *одбијаћи*, *осећаћи*, *очекиваћи*, *илацији се*, *расипуживаћи*, *свиђаћи*, *слућићи*, *смејаћи*, *ишецији*, *уживаћи*, *усуђиваћи*, *хйећи*), а нешто мањи код глагола телесних осећања (*болећи*, *доживљаваћи*, *окајаћи*) и глагола положаја (*висићи*, *гржати*, *живећи*, *лежати*, *седећи*, *сјајати*). Ипак, дистрибуција вредности глаголског вида међу српским еквивалентима прилично је уједначена те можемо закључити да не постоји условљена подударност избора глаголског вида између енглеских стативних глагола и њихових српских парњака.

А. СТАТИВНИ ГЛАГОЛИ	активности	стања	остварења	достигнућа
значења <i>being</i> и <i>having</i>	16	48	9	1
когниција	6	123	7	0
емоција и став	7	74	3	0
перцепција	12	34	16	2
телесна осећања	1	11	0	0
Б. ГЛАГОЛИ ПОЛОЖАЈА	8	18	18	0
укупно (414)	50	308	53	3

Табела 4. Српски преводни еквиваленти енглеских стативних глагола: корелација са типом глаголске ситуације

Ако знамо да од свих типова глаголских ситуација само стања имају обележје [+стативност], закључујемо да су српски преводни еквиваленти већински стативни посматрано кроз све поткатегорије континуума (у 74,4% примера). Процент стативних глагола је најзаступљенији код најбројнијих глагола когниције (*бринути се, веровати, знати, мислити, надавати се, наћаћати, ићи/идати се, пребити/остављати, слушати, смањити, сумњати, чинити се*) те глагола емоције и става (*волеати, љубити се, желети, мариати, морати, љапати се, љолу/резирати, поштовати, осећати се, свићати се, пребити, хитати*). Нешто већу заступљеност динамичних ([-стативност]) српских глагола запажамо у поткатегорији глагола положаја, који иначе представљају прелаз ка динамичним глаголима (*висити, држати се, дизати се, живети, лежати, оситајати, седеати, ситајати*), те код глагола перцепције (*вићати се, ледати, зурити, осмањати, ићи/идати*) и значења *being* и *having* (*лебдеати, крећати, показивати, располатаати, итумачити*). Међутим, из Табеле 4 је јасно да, иако доминантно, обележје стативност не може се схватити као непроменљиво својство приликом превођења на српски језик, као и то да не постоји доминантна особеност неке од поткатегорија енглеског стативног глагола која би наметнула извесни тип глаголске ситуације код његовог српског преводног еквивалента. С обзиром на то да је у питању превод књижевног дела, намеће се утисак да преводилачки избор семантичког еквивалента може довести до промене у типу глаголске ситуације у односу на енглески оригинални стативни глагол.

5. ЗАКЉУЧАК. Дистинкција динамично – стативно значајно утиче на синтаксичко понашање глагола, те полазећи од основних одлика стативних глагола, а у вези са њиховом корелацијом са глаголским видом, из овог истраживања закључујемо следеће:

- Укупно 96,6% стативних глагола и глагола положаја у корпусу употребљено је у непрогресивном виду (целина) те још једном закључујемо да непроменљива природа стативних глагола суштински није компатибилна са динамичним својствима прогресивног вида.
- Прогресивни вид (структура), присутан у 3,4% примера, заступљен је углавном равномерно у свим поткатегоријама стативних глагола са нешто запаженијим присуством код глагола положаја (који имају и ди-

намичне интерпретације), чиме се потврђује правилан редослед ових глагола у континууму бинарности стативно – динамично, а према критеријуму опадајућег отпора према прогресивном виду.

- Употреба прогресивног вида са стативним глаголима у енглеском језику доводи се у везу са динамичним интерпретацијама, односно са променом типа глаголске ситуације које су у служби изражавања привремености уз додатне синтаксичке околности које имплицирају симултаност са другом радњом (код глагола когниције) или адвербијалне изразе који подразумевају развојне сегменте (код глагола емоција и става). Глаголи перцепције који су компатибилни са прогресивним видом могу изражавати итеративност (тада стативни глаголи постају активности услед утицаја синтаксичких фактора) или претрпети семантичку промену која је присутна искључиво у прогресивном виду. Дакле, мотиви за избор видске форме семантичких поткатегија стативних глагола прилично су уједначени. Ипак, треба нагласити и да није увек случај да стативни глаголи употребљени прогресивно обавезно мењају својство стативности (глаголи телесних осећаја у прогресивном виду и даље су стативни, али са компонентом привремености која није присутна у непрогресивном виду).
- У поређењу са енглеским стативним глаголима, који су у прогресивном виду (структура) употребљени само у 3,4% примера, око 51% српских преводних еквивалената је запажено у овом виду. Уз ограничење које намеће фактор субјективног избора преводиоца (ипак су у питању српски преводни еквиваленти), закључујемо да не постоји подударност избора глаголског вида између енглеских стативних глагола и њихових српских парњака.
- Енглески глаголи су задржали својство стативности у својим преводима на српски језик у 74,4% примера, са равномерном дистрибуцијом у свим поткатегијама континуума. Нешто већу заступљеност динамичних српских глагола запажамо у преводима глагола положаја, који иначе представљају прелаз ка динамичним глаголима. Услед различитих конструкцијских и прагматичких својстава језика циља која утичу на преводилачке изборе (нарочито у књижевним преводима), очекивано је да се обележје стативност не може схватити као непроменљиво и неприкосновено приликом превођења на српски језик, али значајна процентуална присутност овог својства говори у прилог оправданости општелингвистичке теорије о лексичком глаголском виду. Истраживање је показало и да ни у једној поткатегији енглеских стативних глагола не постоји особеност која би наметнула извесни видски избор српског преводног еквивалента.

ИЗВОРИ

- МАКЈУАН, Ђан. *Solar* (prevod Arijana Božović). Beograd: Paideia, 2012.
 McEWAN, Ian. *Solar*. London: Jonathan Cape, 2010.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

СПАСОЈЕВИЋ, Марина. Појмовно-терминолошки апарат при проучавању глаголског вида и сродних појава у србистици у светлу аспектолошких приступа. Предраг Пипер, Владан Јовановић (ур.). *Словенска терминологија данас*. Београд: САНУ, 2017, 229–242.

*

- BINNICK, Robert. *Time and the Verb: A Guide to Tense and Aspect*. New York – Oxford: Oxford University Press, 1991.
- BRINTON, Laurel. Verb Particles in English: Aspect or Aktionsart? *Studia Linguistica* 39 (1985): 157–168.
- BRINTON, Laurel. *The Development of English Aspectual Systems: Aspectualizers and Post-Verbal Particles*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- CAPPELLE, Bert. *Particle Patterns in English. A Comprehensive Coverage*. Katholieke Universiteit Leuven: Faculteit Letteren Departement Linguïstiek, 2005.
- CHIERCHIA, Gennaro. *Dynamics of Meanings*. Chicago: University of Chicago, 1995.
- COMRIE, Bernard. *Aspect: Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- DAHL, Östen. *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Basil Blackwell, 1987.
- DOWTY, David. *Word Meaning and Montague Grammar*. Dordrecht: Reidel, 1979.
- GIVÓN, Thomas. *English Grammar: A Function-Based Introduction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1993.
- GREENBAUM, Sidney, Randolph QUIRK. *A Student's Grammar of the English Language*. London: Pearson English Language Teaching, 1990.
- GRUBOR, Đuro. *Aspektna značenja*. Zagreb: JAZU, 1953.
- HUDDLESTON, Rodney, Geoffrey PULLUM. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- JOOS, Martin. *The English Verb*. Madison – Milwaukee: The University of Wisconsin Press, 1964.
- LAKOFF, George. Prenominalization, Negation, and the Analysis of Adverbs. Roderick Jacobs, Peter Rosenbaum (eds.). *Readings in English Transformational Grammar*. Blaisdel, 1970, 1945–1965.
- LEECH, Geoffrey. *Meaning and the English Verb*. London: Longman, 1971.
- NOVAKOV, Predrag. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije, 2005.
- PALMER, Frank Robert. *The English Verb*. London: Longman, 1974.
- QUIRK, Randolph, Sidney GREENBAUM, Geoffrey LEECH, Jan SVARTVIK. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York: Longman, 1985.
- RIBANOVIĆ, Midhat. *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian*. Cambridge: Slavica, 1976.
- ROEY, van Jacques. *English Grammar: Advanced Level*. Utrecht: Didier-Hatier, 1982.
- ROSCH, Eleanor. Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology: General* 104 (1975): 192–233.
- ROSCH, Eleanor. Human Categorization. Neil Warren (ed.). *Advances in Crosslinguistic Psychology*. London: Academic Press, 1977, 1–49.
- SMITH, Carlota. A Theory of Aspectual Choice. *Language* 59/3 (1983): 479–499.
- SPASOV, Dimităr. *The Verb in the Structure of English: A Practical Course for Advanced Students*. Sofia: Nauka i Izkustvo, 1972.
- TAYLOR, John. *Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- VENDLER, Zeno. *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press, 1967.

Anica Glodović

STATIVE VERBS AND ASPECT IN ENGLISH WITH REFERENCE TO SERBIAN

S u m m a r y

In this paper we examined the use of verbal stativity feature on the corpus of the contemporary English novel with particular perspective on the relationship between the stativity feature of the verb and its aspectual choice (progressive and non-progressive). Firstly, English stative verb subcategories were analyzed throughout the examples in order to determine their frequency and distinctiveness. Then we studied their compatibility with aspectual forms including selectional restrictions that stativity imposes on verbal aspectual choice. We also tried to establish whether the semantic differences between the subcategories reflect their use in the progressive form therefore providing legitimacy to the patterns of aspectual choice. Contrastive analysis of selected English and Serbian verbal forms was performed in order to establish the *Aktionsart* and aspect of Serbian translation equivalents. Our aim was to determine the prospective semantico-syntactic property of English stative verb subcategories which can contribute to English-Serbian translatology regarding the reflection of the stativity feature of English verbs in Serbian translation equivalents.

Универзитет у Крагујевцу
Природно-математички факултет
Катедра за општеобразовне предмете
Радоја Домановића 12, 34000 Крагујевац, Србија
anica.glodjovic@pmf.kg.ac.rs

(Примљено: 25. марта 2024;
прихваћено: 20. маја 2024)